

การจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี*

ไพศาล สรรสวัสดิ์¹ และคณะ¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสังเกตวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยและคณะเข้าไปมีส่วนร่วมในการศึกษาและการสัมภาษณ์โดยมีรายละเอียดในการศึกษาวิจัยการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษามรดกทางวัฒนธรรมและกระบวนการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนในจังหวัดอุทัยธานีและ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาจังหวัดอุทัยธานี โดยมีมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจังหวัดอุทัยธานีโดยขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยแบ่ง เป็น 2 ระยะ ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการดำเนินการสำรวจสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชน ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชน ของจังหวัดอุทัยธานี พบว่าสภาพมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานีมีความหลากหลาย

2. สภาพปัญหาและแนวโน้ดในการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานีพบว่า มีการดำเนินการด้านการส่งเสริมความรู้ มีการดำเนินการด้านการจัดเก็บความรู้ มีการดำเนินการด้านการเผยแพร่ความรู้ มีการดำเนินการด้านการอนุรักษ์ความรู้และมีการดำเนินการด้านการพัฒนาให้เป็นพื้นฐานให้เกิดความเข้มแข็ง อย่างหลากหลาย

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, มรดกทางวัฒนธรรม, วัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานี

* บทความวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, พ.ศ.2557

¹ ผศ.ดร. ไพศาล สรรสวัสดิ์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์,

E-mail: phisan.s@nsru.ac.th

Managing Knowledge of local cultural heritage in Uthai Thani Province^{*}

Paisan Sansorawisut and others¹

Abstract

This research methodology was qualitative research by observing the in-depth interview .The researcher and others participated in the study and interview with the details of research, knowledge management, cultural heritage, local province. The objectives of this study were 1) to study the cultural heritage and the cultural heritage of knowledge management undertaken by local government officials and people in Uthai thani 2) to study the problems of knowledge management, cultural heritage, operated by local government officials and people in Uthai thani and 3) to study the body of knowledge to develop the province by using the local cultural heritage as a basis for developing province. The process of research was divided into two phases of the study are as follows.

Conclusions

1. The survey results for the general management knowledge in the local cultural heritage in the province. The target group for this study include: state officials scholars, community leaders and people of Uthai Thani. Found that local cultural heritage in the province of Uthai Thani diverse.

2. The problems in the implementation of knowledge management and the local cultural heritage in Uthai Thani that have been implemented to promote knowledge, operated the store of knowledge with the implementation of the dissemination of knowledge, conservation knowledge and the development as a strong basis. Customers.

Keywords: Knowledge management, cultural heritage, Local culture, Uthai Thani Province

^{*} Research Article from Faculty of Humanities and Social Science, Nakhon Sawan Rajabhat University, 2557

¹ Prof. Dr. Paisan Sansorawisut, Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat University,

E-mail: phisan.s@nsru.ac.th

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยกำลังอยู่ในระบบ “เศรษฐกิจใหม่” (New Economy) ที่มีการใช้ประโยชน์จากปัจจัยการผลิตประเภท “สารสนเทศ” (Information) และ “ความรู้” (Knowledge) ตลอดจนการส่งเสริมให้สังคมมีนวัตกรรม เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ (National Competitiveness) ส่งผลให้สังคมในระบบเศรษฐกิจใหม่มีการมุ่งพัฒนาไปสู่ “สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้” (Knowledge-based Society) สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (Knowledge-based Society) เป็นผลจากการที่ประเทศและองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ ขอมริบและตระหนักว่า ความรู้ (Knowledge) มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในการพัฒนาภายในประเทศและมิติการพัฒนาระหว่างประเทศ รวมทั้งความรู้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในกระแสการพัฒนาของโลกยุคสารสนเทศและยุคปฏิวัติข้อมูลข่าวสาร หรืออาจกล่าวได้ว่า “ความรู้” ซึ่งได้แก่ความรู้ในตัวมนุษย์ความรู้ทางเทคโนโลยีและความรู้ในวิทยาการต่างๆ เป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในปัจจุบันการวัดความสามารถของประเทศต่าง ๆ ได้เปลี่ยนจากการวัดโดยสังเกตจากอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจหรือรายได้ประชาชาติต่อหัว ทั้งนี้เนื่องจากความรู้เป็นสิ่งกำหนดกฎ กติกาและกำไรของเศรษฐกิจใหม่ กล่าวคือ ความรู้เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุดและสามารถซื้อขายได้ การมีความรู้หรือทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่สำคัญที่สุดขององค์กร ความร่ำรวยในเศรษฐกิจใหม่และการหาประโยชน์จากสินทรัพย์ใหม่เป็นสิ่งสำคัญที่สุดขององค์กร อาจกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันโลกเรากำลังมุ่งเน้นไปที่ “ทุนทางปัญญา” หรือ “ทุนความรู้” เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความได้เปรียบให้กับสังคมและประเทศชาติเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม การที่องค์กรต่างๆ จะมีความสามารถในการแข่งขันภายใต้ภาวะการแข่งขันที่รุนแรงในปัจจุบันได้นั้น องค์กรมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้และความสามารถในการบริหารจัดการความรู้ (มหาวิทยาลัยเชนดจ์ฮัน, 2548)

ในโลกยุค “สังคมแห่งความรู้, ยุคโลกาภิวัตน์, และยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง” หน่วยบริการสาธารณะ หรือที่เรียกว่าหน่วยราชการจะต้องปรับตัว เปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ และเปลี่ยนวิธีทำงานใหม่ มิฉะนั้นสังคมไทยก็จะไม่สามารถแข่งขันได้ในสังคมโลกในการจัดการสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคแห่งสังคมที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-based society) มองความรู้ว่าเป็นทุนปัญญา หรือทุนความรู้สำหรับใช้สร้างคุณค่าและมูลค่า (value) การจัดการความรู้เป็นกระบวนการใช้ทุนปัญญา นำไปสร้างคุณค่าและมูลค่า ซึ่งอาจเป็นมูลค่าทางธุรกิจหรือคุณค่าทางสังคมก็ได้ การจัดการความรู้เป็นกระบวนการ (Process) ที่ดำเนินการร่วมกันโดยผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานย่อยขององค์กร เพื่อสร้างและใช้

ความรู้ในการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ดีขึ้นกว่าเดิมการจัดการความรู้ในความหมายนี้จึงเป็นกิจกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ไม่ใช่กิจกรรมของนักวิชาการหรือนักทฤษฎี แต่นักวิชาการหรือนักทฤษฎีอาจเป็นประโยชน์ในฐานะแหล่งความรู้ (Resource Person) การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่เป็นวงจรต่อเนื่อง เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เป้าหมาย คือ การพัฒนางานและพัฒนาคน โดยมีความรู้เป็นเครื่องมือ กระบวนการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือ (วิจารณ์ พานิช, 2551)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่มาช้านาน ศิลปกรรมและการตั้งถิ่นฐาน เป็นหลักฐานที่สำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สามารถแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวในอดีตจนถึงปัจจุบันได้แต่ในปัจจุบันมีพื้นที่ที่มีคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์จำนวนมากที่สมควรได้รับการอนุรักษ์ กลับถูกละเลยถูกทำลายลงโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจพื้นที่ที่เป็นเมืองโบราณ หรือแหล่งประวัติศาสตร์ก็ถูกประชาชนเข้าไปตั้งถิ่นฐานโดยสร้างบ้านเรือน ที่อยู่อาศัยทับพื้นที่เมืองโบราณ อีกทั้งยังมีการปรับแต่งหน้าดินและพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน จนทำลายพื้นที่เมืองโบราณ โบราณสถาน โบราณวัตถุอันหายากมากมาย ดังนั้นการอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์เหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สมควรจะอนุรักษ์สำหรับให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม อ้างถึงในอนันต์ ชีวะชัย, 2545)

เมืองอุทัยธานี มีหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ของกรมศิลปากรยืนยันไว้ว่า เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อประมาณ 3,000 ปี มาแล้ว โดยพบหลักฐานยืนยันในหลายพื้นที่ เช่น โครงกระดูก เครื่องมือหินกะเทาะจากหินกรวด และภาพเขียนสมัยก่อนประวัติศาสตร์เขาปลาร้าอุทัยธานียังคงเอกลักษณ์แห่งความเป็นเมืองพุทธภูมิ ที่มีกลิ่นอายของวิถีชีวิตไทยชนบทดั้งเดิม มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย น่าอยู่น่าสัมผัส มีแหล่งธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ที่ได้รับการคัดเลือกและประกาศขึ้นทะเบียนเป็นแหล่ง “มรดกโลกทางธรรมชาติ” จากยูเนสโก (UNESCO) เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2534 (วันชัย โอสุคนธ์ทิพย์, 2554) ชาวอุทัยธานีส่วนหนึ่งพอใจที่จะอนุรักษ์วิถีชีวิตเรียบง่าย อันเป็นวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตที่มีมาแต่อดีตถึงแม้บางคนมองว่าจะเป็นความล้าหลังทางวัฒนธรรมก็ตามดังจะเห็นได้ว่าชาวตลาดในจังหวัดอุทัยธานียังคงพอใจที่จะอยู่ห้องแถวไม้สองชั้นเก่าๆ ไม่นิยมที่จะปลูกตึกสูงใหญ่โต แต่จะไปซื้อบ้านตึก หรือคอนโดหรูหาอยู่ในกรุงเทพฯ หรือเมืองใหญ่ๆ ไว้เป็นที่พักชั่วคราวแทน ซึ่งก็นับว่าเป็นความโชคดีของชนรุ่นหลัง ที่ได้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมของชาวอุทัยธานีได้ในสมัยปัจจุบัน นอกจากวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายของชาวอุทัยแล้ว จังหวัดอุทัยธานียังมีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าอีกหลายสิ่งดังนี้ โบราณวัตถุ เครื่องมือหิน เครื่องประดับ เครื่องปั้นดินเผา อาวุธที่ทำจากโลหะ โบราณสถาน แหล่งโบราณคดีภูปลาร้าหรือเขาปลาร้า แหล่งโบราณคดีบ้านหลุมเข้าโบราณสถานสมัยประวัติศาสตร์ วัดอุโบสถาราม วัดอมฤตวาริ วัดพิชัยปุระนา

ราม วัดหนองพลวง วัดจันทาราม สกแซต้ง เมืองโบราณกาฐ เมืองโบราณบึงคอกช้าง เมืองโบราณคูเมือง เมืองโบราณบ้านด้าย ย่านประวัติศาสตร์ ชุมชนชาวจีนบ้านสะแกกรัง แหล่งอุตสาหกรรมบ้านท่าสูง สถาปัตยกรรมดีเด่น มณฑปแปดเหลี่ยม วัดอุโบสถาราม วิหารวัดพิชัย วิหารวัดพิชัยบูรณาราม รูปปั้นอนุสาวรีย์ อนุสาวรีย์สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก สิ่งสำคัญคู่บ้านคู่เมืองศาลหลักเมือง มณฑปยอดเขาสระแกกรัง โบราณวัตถุคู่บ้านคู่เมือง พระพุทธรูปมิ่งมงคลศักดิ์สิทธิ์ พระแสงราชศัสตรา สิ่งของที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ศิลปหัตถกรรมและงานช่างท้องถิ่น ประติมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม งานจักสาน งานทอผ้า ภาษาและวรรณกรรม จารีต ค่านิยม คำราชาศัพท์ การละเล่นพื้นบ้านและนาฏศิลป์ ศาสนาความเชื่อพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น (กรมศิลปากร, 2554)

ดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษากิจการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวจังหวัดอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานีนับเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญ ต่อการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลในด้านต่าง ๆ และในปัจจุบันยังคงปรากฏหลักฐานมากมายให้ศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และการส่งเสริม การอนุรักษ์อย่างถูกวิธีเพื่อเป็นมรดกให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป การวิจัยในครั้งนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษามรดกทางวัฒนธรรมและกระบวนการการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี ศึกษาแนวทางองค์ความรู้ไปพัฒนาจังหวัดอุทัยธานี โดยมีมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจังหวัดอุทัยธานี เพื่อให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกและตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามรดกทางวัฒนธรรมและกระบวนการการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี
3. เพื่อศึกษาแนวทางองค์ความรู้ไปพัฒนาจังหวัดอุทัยธานี โดยมีมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจังหวัดอุทัยธานี

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังนี้

1. แนวคิดเรื่องการจัดการความรู้ (Knowledge Management)

ความหมายของการจัดการความรู้

ความรู้ (knowledge) คือการประสมประสานองค์ประกอบของประสบการณ์คุณค่าบริบทของข้อมูลข่าวสารและการทำความเข้าใจของผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินและรวบรวมประสบการณ์และข้อมูลใหม่เข้าด้วยกันโดยได้เริ่มต้นและประยุกต์ในด้านปัญญาของผู้รู้ในองค์การบ่อยครั้งที่ความรู้ไม่ได้อยู่เฉพาะในเอกสารหรือคลังรวบรวมเท่านั้นแต่ความรู้ที่อยู่ในงานที่ทำเป็นประจำในกระบวนการปฏิบัติงานสำหรับความหมายของการจัดการความรู้ (KM) มีผู้ให้นิยามไว้หลายมุมมอง ดังนี้

Horwitch and Amacost (2002) กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นการสร้าง การกำหนดและรวบรวม การถ่ายโอนและการเข้าถึงความรู้และสารสนเทศเมื่อต้องการตัดสินใจที่ดีขึ้นเพื่อกระทำการใดๆ ที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์ธุรกิจสากลขององค์กรที่ประสบความสำเร็จทุกองค์กร

Henries and Hedgepeth (2003) ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้เป็นระบบการจัดการทรัพย์สินความรู้ขององค์กรทั้งที่เป็นความรู้โดยนัย และความรู้ที่เห็นได้อย่างชัดเจนระบบการจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกความรู้ การตรวจสอบความรู้ การจัดเก็บความรู้ที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว การเตรียมการกรองความรู้และการเตรียมการเข้าถึงความรู้ให้กับผู้ใช้ ทั้งนี้โดยมีหลักการที่สำคัญคือ ทำให้ความรู้ถูกใช้ ถูกปรับเปลี่ยนและถูกยกระดับขึ้น

Smith และคนอื่นๆ (2007) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้ คือ ระบบที่จะช่วยให้ข้อมูลและความรู้เกิดขึ้นกับบุคคล อย่างถูกต้อง ถูกที่ ถูกเวลา ในจำนวนที่เหมาะสมซึ่งสิ่งเหล่านี้ จะแสดง ให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน

วิจารณ์ พานิช (2547, น. 3) กล่าวว่า การจัดการความรู้ นั้นเป็เป้าหมายไม่ใช่เรื่องของความรู้แต่เป้าหมายก็คือความเจริญหรือการบรรลุปณิธานความมุ่งมั่น (purpose) หรือวิสัยทัศน์ (vision) ของหน่วยงานของคนของสังคมเน้นที่ปฏิบัติไม่ใช่เน้นทฤษฎีความรู้กินความทั้งส่วนที่เป็นทักษะ (Skill) การปฏิบัติ (Practice) ทักษะคติ (Attitude) อารมณ์ความรู้สึก

พรธิดา วิเชียรปัญญา (2548, น. 33) กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการประมวลข้อมูล สารสนเทศ ความคิด การกระทำ ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคลเพื่อสร้างเป็นความรู้หรือนวัตกรรม และจัดเก็บในลักษณะของแหล่งข้อมูลที่บุคคลสามารถเข้าถึงได้โดยอาศัยช่องทางต่าง ๆ ที่องค์กรจัดเตรียมไว้ เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งก่อให้เกิดการ

แบ่งปันและถ่ายโอนความรู้และในที่สุดความรู้ที่มีอยู่จะแพร่กระจายและไหลเวียนทั่วทั้งองค์กรอย่างสมดุล เพื่อเพิ่มความสามารถในการพัฒนาผลผลิต และองค์กร

ดวงเดือน จันทร์เจริญ (2549, น. 45) กล่าวว่า iva การจัดการความรู้ คือกระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อค้นหา สร้างสรรค์ จำแนก วิเคราะห์ รวบรวม จัดเก็บความรู้ที่มีประโยชน์ภายในองค์กรเพื่อสะดวกต่อการนำมาใช้ โอนถ่าย เผยแพร่ ถ่ายทอดกันในองค์กร อันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเป็นการสนับสนุนให้บุคคลได้รับความรู้ที่ต้องการภายในเวลาที่เหมาะสม พร้อมตอบสนองต่อการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์นวัตกรรม นำความรู้มาใช้พัฒนาขีดความสามารถคิดแปลงดำเนินการกับความรู้ไว้โดยไม่ใช้ข้อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์

นันท์ปพร สิทธิยา (2551, น. 32) มองว่าเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อย 3 ประการไปพร้อมกันประกอบด้วยบรรลุเป้าหมายของงานเป้าหมายพัฒนาคนและการพัฒนาองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้จากที่กล่าวพอสรุปได้ว่าการจัดการความรู้หมายถึงความมุ่งมั่นของคนในสังคมที่จะช่วยนำความรู้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน

สรุปได้ว่า การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการการจัดการที่เป็นระบบตั้งแต่การประมวลผลข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) ความคิด (Knowledge) ตลอดจนประสิทธิภาพของบุคคล ทั้งความรู้ที่เป็นความรู้ที่ฝังลึก (Tacit knowledge) และความรู้ที่ชัดเจน (Explicit knowledge) จากภายในและภายนอกองค์กร เพื่อสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้งาน โดยมีการจัดเก็บความรู้ในลักษณะที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้โดยอาศัยช่องทางที่สะดวก และมีการเผยแพร่ความรู้ ตลอดจนนำความรู้ไปใช้อย่างเป็นระบบ

ความสำคัญของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้เป็นแนวคิดของการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่เห็นคุณค่าของบุคลากรในองค์กรว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ทั้งนี้ เนื่องจากกระแสของการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกซึ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยุคนี้ยังเป็นยุคของเศรษฐกิจฐานความรู้ องค์กรสมัยใหม่จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ และบุคลากรทุกคนในองค์กรจะต้องสามารถทำงานได้คลอบคลุมงานหลักขององค์กรทุกด้าน และสามารถทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ เพื่อที่จะผลักดันให้องค์กรมีประสิทธิภาพ และสามารถอยู่รอดได้ในโลกของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้าน การจัดการความรู้จึงมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในองค์กร โดยมีการกล่าวถึงความสำคัญของการจัดการความรู้ไว้ดังนี้

ดวงเดือน จันทร์เจริญ (2545, น. 45) กล่าวว่า การจัดการความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่จะจัดกระจายในองค์กร จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง การจัดการฐานความรู้ (Knowledge-based management) ให้สามารถ

สะสมและรวบรวม มีการส่งเสริมและนำองค์ความรู้มาแบ่งกันใช้งาน (Knowledge sharing) ให้กับทุกคนในองค์กรทำการต่อยอดภูมิปัญญาเหล่านั้นยิ่งขึ้นไป และนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning organization) โดยมีสมาชิกขององค์กรเป็นบุคคลเรียนรู้ (Learning Person) ในที่สุด

สมศักดิ์ ภิญญธรธรรมกร (2548, น. 23) กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเพราะการดำเนินงานการบริหารงานในองค์กรมีความซับซ้อนกว่าเดิม มีการแข่งขันกันมากขึ้นทำให้หน่วยงานต้องทำการพัฒนาองค์กรในทุกด้าน ความรอบรู้ต่างๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของผู้บริหาร ตลอดจนการคาดคะเนเหตุการณ์ที่อาจจะเป็นไปได้ องค์กรต้องมีการเรียนรู้จากบทเรียนและประสบการณ์ของตนเอง ด้วยเหตุนี้การเก็บรวบรวมความรู้ทั้งที่จับต้องได้ เช่น ตำรา เอกสาร คู่มือ อินเทอร์เน็ต และที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งเป็นความรู้ที่สั่งสมอยู่ในแต่ละบุคคล และเชื่อมโยงกับประสบการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาได้ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพื่อไม่ให้ความรู้เหล่านั้นสูญหายไป

กิตติ ล้อมอภิชาติ (2548, น.12) ได้ให้ความเห็นว่า เป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะทำให้ทราบถึงการแสวงหาความรู้และนำความรู้มาใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบการจัดการความรู้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continuous learning) อยู่ตลอดเวลา เพราะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจะทำให้บุคคลมีโลกทัศน์และวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รู้ว่าควรทำอะไร ไม่ควรทำอะไรในช่วงเวลาไหน รับรู้ถึงข้อดีข้อเสียจากการเลือกปฏิบัติในแนวทางใดทางหนึ่ง ซึ่งความสามารถต่างๆ เหล่านี้เองที่จะสะท้อนถึงคุณค่า (Value) ของตัวบุคคล การทำงาน โดยการใช้ความรู้ที่ถูกต้องทันสมัยโดยวิธีการที่ดีที่สุด มีขั้นตอนน้อยที่สุด ประหยัด (เวลา และทรัพยากร) มีประสิทธิภาพสูงเป็นนวัตกรรมจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจ ความสนุกและความสุขในการทำงานถ้าองค์กรใดมีวิธีการบริหารจัดการความรู้ที่ดี ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะได้กับผู้ทำงานโดยตรง ผลประโยชน์ต่อองค์กร คือทำให้เป็นองค์กรที่มีความรู้ สามารถส่งต่อความรู้ให้บุคลากรได้รวดเร็ว มีความเจริญงอกงามและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลทำให้ได้เปรียบต่อองค์กรอื่น ๆ

สรุปได้ว่า การจัดการความรู้มีความสำคัญต่อองค์กร เพราะการจัดการความรู้เป็นการรวบรวมความรู้ทั้งหมดที่มีอยู่ในองค์กรมาจัดระบบเป็นสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารองค์กร เป็นคลังความรู้เพื่อให้องค์กรมีการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรมีประสิทธิภาพสูงขึ้นมีความสามารถในการแข่งขันและคงความเจริญก้าวหน้าต่อไป

องค์ประกอบของการจัดการความรู้

นักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดการความรู้ ดังนี้

Trapp (1999, น.34) ได้เสนอองค์ประกอบของการจัดการความรู้ (Components of a Holistic Approach to Knowledge Management) มี 9 องค์ประกอบ คือ

1. เป้าหมายความรู้ (Knowledge Goal) การบ่งชี้ถึงเป้าหมายของการจัดการความรู้ที่ชัดเจน และมีการวางแผนยุทธศาสตร์ในการนำการจัดการความรู้ลงสู่การปฏิบัติ เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการนำมาซึ่งประโยชน์ของความรู้

2. การระบุถึงความรู้ (Knowledge Identification) เป็นการบอกถึงความรู้ที่ต้องการจัดเก็บลงในฐานข้อมูล หรือเพิ่มเก็บสะสมงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ตรงตามความต้องการของพนักงาน

2. การจัดหาความรู้ (Knowledge Acquisition) เป็นการแสวงหาความรู้ขององค์กรจากแหล่งภายนอกองค์กร อาจจะเป็นความรู้ใหม่ หรือเป็นความรู้ที่เฉพาะเจาะจงในการใช้ปฏิบัติงาน โดยยึดหลักการ คือ นำความรู้จากภายนอกองค์กรรวมเข้ากับความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรในรูปแบบของเทคโนโลยีสารสนเทศ และต้องให้พนักงานสามารถสร้างความรู้ใหม่ได้

4. การพัฒนาความรู้ (Knowledge Development) เป็นการปรับเปลี่ยนความรู้ภายในองค์กรให้สามารถดำเนินการต่อไปจนสร้างเป็นฐานของความรู้ได้ โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มทักษะใหม่และเพิ่มความรู้ความสามารถของพนักงาน การพัฒนาความรู้เป็นโครงสร้างที่สลับซับซ้อนระหว่างคนกับเทคโนโลยี

5. การเคลื่อนย้าย/กระจายความรู้ (Knowledge Transfer/Distribution) การเคลื่อนย้ายและกระจายความรู้ความสามารถ ช่วยให้ทุกคนได้รับประโยชน์จากความรู้อย่างสูงสุด เท่าที่ ต้องการได้อย่างถูกต้องและทันเวลา โดยอาศัยเครื่องมือเทคโนโลยี สารสนเทศเป็นตัวกระจายความรู้และข้อมูลต่างๆ

6. การใช้ความรู้ (Knowledge Usage) ความรู้จะมีประสิทธิภาพได้ก็ต่อเมื่อมีการนำความรู้ใหม่นั้นมาใช้ประโยชน์ในองค์กร หรืออาจเป็นการนำความรู้เก่ามาพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ก็ได้

7. การเก็บรักษาความรู้ (Knowledge Preservation) เป็นการเก็บรักษาและรวบรวมความรู้ไว้ โดยให้พนักงานสามารถเข้าถึงความรู้และสืบค้นความรู้ได้ตลอดเวลาที่ต้องการ อาจเก็บไว้ในตัวบุคคลหรือรูปแบบของปัญญาประดิษฐ์ก็ได้

8. การประเมิน/ทบทวนความรู้ (Knowledge Evaluation/Review) เป็นการวัดความก้าวหน้า และคุณค่าของทรัพย์สินความรู้ (Knowledge Assets) ซึ่งอาจวัดได้ 5 กลุ่ม คือ การเงิน ลูกค้า กระบวนการ การสร้างใหม่ การพัฒนาและมนุษย์ หรืออาจวัดที่ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual capital) ขององค์กรก็ได้

9. การควบคุมความรู้ (Knowledge Controlling) เป็นการติดตามความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการจัดการความรู้ในองค์กร เพื่อสร้างแรงจูงใจหรือกระตุ้นและปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการความรู้ในองค์กร

Probst, Raub and Romhardt (2000, น. 22) ได้สรุปว่า การจัดการความรู้จะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการ คือ

1. การระบุถึงความรู้ (Knowledge Identification) เป็นการบอกความต้องการในความรู้แต่ละชนิดที่พนักงานต้องการ
2. การจัดหาความรู้ (Knowledge Acquisition) เป็นการจัดหาความรู้ตามความต้องการของพนักงาน
3. การพัฒนาความรู้ (Knowledge Development) เป็นการพัฒนาความรู้และสร้างความรู้ใหม่ๆ
4. การแบ่งปัน/การกระจายความรู้ (Knowledge Sharing/Distribution) เป็นการแลกเปลี่ยนและนำความรู้ที่กระจายสู่ภายนอก
5. การใช้ความรู้ (Knowledge Utilization) เป็นการนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการปฏิบัติงาน
6. การเก็บรักษา/จดจำความรู้ (Knowledge Retention) เป็นการเก็บรักษาความรู้ไว้ในรูปแบบต่าง ๆ

Sveiby (2003, น. 14) กล่าวว่า องค์กรต้องมีการจัดการความรู้เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของการตัดสินใจในองค์กรเพื่อสร้างนวัตกรรม ทั้งนี้การจัดการความรู้ต้องประกอบด้วย

1. การจัดการเนื้อหา (Content Management) คือ การจัดการความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) โดยเน้นการจัดระเบียบเอกสาร หรือ โครงสร้างต่าง ๆ
2. การจัดการความรู้ผ่านเรื่องเล่า (Narrative Management) เป็นการจัดการความรู้ โดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่องที่รู้มา ภายใต้แนวคิดที่ว่าเราไม่สามารถเขียนทุกเรื่องออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรได้ เนื่องจากข้อจำกัดในการเขียนดังคำที่ว่า “We know more than we can say, we’ll always say more than we can write down: เรารู้มากกว่าเราพูดและเราพูดมากกว่าเราเขียน” การใช้เทคนิคนี้ต้องเชื่อมต่อระหว่างการสื่อสารที่น่าสนใจและเนื้อหาสาระที่ต้องการสื่อ
3. การจัดการความรู้ตามบริบท/สถานะแวดล้อม (Context Management) เป็นการจัดการความรู้โดยใช้กิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้โดยเครือข่ายทางสังคม

โกศล ดีศีลธรรม (2546, 31) กล่าวว่า การจัดการความรู้มีองค์ประกอบหลักแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ สังคม-วัฒนธรรม และองค์กร (Social-cultural and organization Components) และองค์ประกอบทางเทคโนโลยี (Technological Components) โดยองค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนนี้จะมีระบบการจัดการความรู้

(Knowledge Management System) ที่เป็นส่วนเชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนเข้าด้วยกัน โดยกระบวนการการจัดความรู้ความสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การสร้างและจัดหาความรู้ (Knowledge creation and acquisition) ตัวอย่างที่เห็นได้ก็คือองค์กรธุรกิจญี่ปุ่น ที่ให้ความสำคัญต่อการมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้โดยนัย (Tacit Knowledge) ที่มีได้แสดงออกในรูปเอกสาร แต่องค์กรมักกระตุ้นให้บุคลากรสร้างองค์ความรู้ เพื่อสร้างยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมขององค์กร โดยส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดและใช้สารสนเทศทางความรู้ ตัวอย่างของอุตสาหกรรมรถยนต์ญี่ปุ่นที่สร้างความรู้ในการพัฒนารูปแบบของรถ โดยใช้นโยบายการพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างการสลับเปลี่ยนพนักงานให้ทำงานในหน้าที่ต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความรู้โดยนัย (Tacit Knowledge) ที่มุ่งพัฒนานักการให้เป็นผู้สร้างความรู้ (Knowledge creator)

2. การจัดการและจัดการเก็บความรู้ (Knowledge organization and storage) เป็นการจัดการความรู้ที่สร้างให้เป็นหมวดหมู่ และเก็บลงในฐานข้อมูลที่จัดเก็บ แล้วกระจายสู่หน่วยงานต่างๆ เพื่อการใช้งาน

3. การกระจายความรู้ (Knowledge distribution) โดยใช้เครื่องมือในการสืบค้นสารสนเทศทางความรู้จากฐานข้อมูลที่จัดเก็บ แล้วกระจายสู่หน่วยงานต่างๆ เพื่อการใช้งาน

4. การประยุกต์ความรู้ในการใช้งาน (Knowledge application) การเชื่อมโยงกิจการหลักต่างๆ ผ่านระบบการไหลของงาน ด้วยระบบเครือข่าย (network) ไปยังหน่วยงานต่างๆ

2. แนวคิดวัฒนธรรมท้องถิ่น

การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวประเภทมรดก ทางวัฒนธรรมและโบราณสถาน

ความหมายของการอนุรักษ์ ได้มีผู้ให้นิยามความหมายของการอนุรักษ์ไว้มากมาย ซึ่งส่วนมากจะให้ความหมายไว้คล้ายคลึงกัน ดังนี้

เกษม จันทรี่แก้ว (2530: 99-100 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ ศรีสิงห์ 2536: 12) ได้ให้นิยามของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม และปรับปรุงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2528: 9) ได้ให้นิยามการอนุรักษ์ว่าหมายถึง การจัดการของมนุษย์ในการใช้ชีวมณฑล (biosphere) เพื่อที่จะให้ได้ผลประโยชน์ที่ดีที่สุดและยั่งยืนแก่ชนรุ่นปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการรักษาศักยภาพที่ดำรงความต้องการและความจำเป็นของชนรุ่นต่อไปในอนาคต ดังนั้น การอนุรักษ์ คือ การสร้างสรรค์ การรวบรวม การ สงวน การรักษาไว้ การใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน การทดแทนและการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต

นิวัฒน์ เรืองพานิช (2537: 38) กล่าวว่า การอนุรักษ์ (conservation) หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุดและใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์ให้น้อยที่สุด และจะต้องกระจายประโยชน์จากทรัพยากรให้ทั่วถึงกันอีกด้วย

ฉะนั้นการอนุรักษ์จึงไม่ได้ หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ

นอกจากนี้ความหมายของการอนุรักษ์ ตามแนวทางของกรมศิลปากรกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ ที่ระบุไว้ใน ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528 ประกาศ ณ วันที่ 19 สิงหาคม 2528 โดย นายทวิศักดิ์ เสนาณรงค์ อธิบดีกรมศิลปากร รักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ ซึ่งในระเบียบข้อที่ 3 กำหนดว่า “การอนุรักษ์” หมายถึง การดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้และหมายรวมถึงการป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์และการบูรณะด้วย

3. มรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดอุทัยธานี

ชาวอุทัยธานีส่วนหนึ่งพอใจที่จะอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบเรียบง่าย อันเป็นวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่มีมาแต่อดีต ถึงแม้ว่าบางคนอาจจะเห็นว่ามีความล้าหลังทางวัฒนธรรมก็ตาม ดังจะเห็นได้ว่าชาวตลาดในเมืองอุทัยธานียังคงพอใจที่จะอยู่ห้องแถวไม้สองชั้นเก่าๆ ไม่นิยมที่จะปลูกตึกสูงใหญ่โต แต่จะไปซื้อบ้านตึก หรือคอนโดหรูหรายู่ในกรุงเทพฯ หรือเมืองใหญ่ๆ ไว้เป็นที่พักชั่วคราวแทน ซึ่งก็นับว่าเป็นโชคดีของอุทัยธานีหลังจากที่ยังคงได้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมของชาวอุทัยธานีได้ในสมัยปัจจุบัน

นอกจากวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายของชาวอุทัยธานีแล้ว จังหวัดอุทัยธานียังมีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าอีกหลายสิ่งดังนี้

1. โบราณวัตถุ โบราณสถาน
2. โบราณสถานสมัยประวัติศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสังเกตวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยและคณะเข้าไปมีส่วนร่วมในการศึกษาและการสัมภาษณ์โดยมีรายละเอียดในการศึกษาวิจัยการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี ซึ่งขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยแบ่ง เป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสำรวจสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี

ในการดำเนินการศึกษาสำรวจสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา ในครั้งนี้ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชน ของจังหวัดอุทัยธานี ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยโดยการสุ่มแบบสะดวก (Convenience sampling) ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการวัฒนธรรมจังหวัด จำนวน 1 ท่าน ผู้อำนวยการวัฒนธรรมอำเภอ จำนวน 5 ท่าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 5 ท่าน ปราชญ์ชาวบ้าน 6 ท่าน และ ประชาชน จำนวน 10 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกปัจจัยเงื่อนไข ที่ช่วยส่งเสริมการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี โดยประกอบด้วยข้อคำถาม 2 ส่วนได้แก่

- 1) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์
- 2) คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

3. วิธีสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึกปัจจัยเงื่อนไขที่ช่วยส่งเสริมการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานีดังนี้

- 1) ศึกษาจากวารสาร เอกสารบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมทั้งแนวคิดทฤษฎีการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 2) สร้างแบบสัมภาษณ์ตามแนวทางที่ได้ศึกษามา ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา
- 3) นำร่างแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ภาษาในแบบสอบถามจำนวน 5 ท่าน โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80-1.00 เพื่อนำไปปรับปรุงเป็นแบบสอบถาม
- 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. วิธีการตรวจสอบข้อมูล

การวิจัยใช้วิธีการตรวจสอบโดยการตรวจสอบเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการดังนี้

- 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาว่าถูกต้องหรือไม่โดยพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้มาในเวลาสถานที่และบุคคลที่ต่างกันจะต้องได้ข้อมูลตรงกันด้วยการสัมภาษณ์และสังเกตบุคคลผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลายในประเด็นเดียวกันหรือในเวลาที่แตกต่างกัน

2) การตรวจสอบเสถียรภาพวิธีการ (Methodological Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลด้วยการเก็บข้อมูลที่หลากหลายวิธีในประเด็นเดียวกันต้องได้ข้อมูลตรงกันเช่นการสัมภาษณ์เชิงลึกการสัมภาษณ์กลุ่มการสังเกตเป็นต้น

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีประเด็นการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการวิจัยทั้งการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมถึงการใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัยใช้ร่วมเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 2 การตรวจสอบของแนวการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี

ในการดำเนินการศึกษาแนวทางการพัฒนาของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา ในครั้งนี้ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ/ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 8 ท่าน มาตรวจสอบแนวทางการพัฒนาของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี โดยกระบวนการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ มีลักษณะเป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

3. วิธีสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ประเมินได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสร้างประเด็นโดยกระบวนการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สำหรับการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานีดังนี้

1) นำประเด็นสรุปผลการศึกษาจากศึกษาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชน ของจังหวัดอุทัยธานี ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ในเรื่องของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี

2) สร้างแบบประเด็นในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ตามแนวทางที่ได้ศึกษาสรุปผลการศึกษา โดยการสัมภาษณ์จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชน ของจังหวัดอุทัยธานี

3) นำร่างประเด็นในการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ภาษาในแบบสอบถามจำนวน 5 ท่านโดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80-1.00 เพื่อนำไปปรับปรุงเป็นแบบสอบถาม

4) นำประเด็นในการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. วิธีการตรวจสอบข้อมูล

การวิจัยใช้วิธีการตรวจสอบโดยการตรวจสอบเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการดังนี้

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาว่าถูกต้องหรือไม่โดยพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้มาในเวลาสถานที่และบุคคลที่ต่างกันจะต้องได้ข้อมูลตรงกันด้วยการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และสังเกตบุคคลผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลายในประเด็นเดียวกันหรือในเวลาที่แตกต่างกัน

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลด้วยการเก็บข้อมูลที่หลากหลายวิธีในประเด็นเดียวกันต้องได้ข้อมูลตรงกันเช่นการสัมภาษณ์เชิงลึกการสัมภาษณ์กลุ่มการสังเกตเป็นต้น

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีประเด็นการวิเคราะห์ข้อสรุปจากการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ตามกรอบแนวคิดการวิจัยทั้งการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมถึงการใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัยใช้ร่วมเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการดำเนินการสำรวจสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี จากสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชน ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชน ของจังหวัดอุทัยธานี พบว่าสภาพมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานีมีความหลากหลาย

2. สภาพปัญหาและแนวในการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานีพบว่า มีการดำเนินการด้านการส่งเสริมความรู้ มีการดำเนินการด้านการจัดเก็บความรู้ มีการดำเนินการด้านการเผยแพร่ความรู้ มีการดำเนินการด้านการอนุรักษ์ความรู้ และมีการดำเนินการด้านการพัฒนาให้เป็นพื้นฐานให้เกิดความเข้มแข็ง อย่างหลากหลาย

อภิปรายผล

ผลการดำเนินการสำรวจสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี พบว่าสภาพมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานีมีความหลากหลาย ซึ่ง อาจจำแนกเป็น ประเภทของวัฒนธรรม ได้หลายประเภท เช่น ประเภทโบราณวัตถุ/โบราณสถาน/สิ่งสำคัญคู่บ้านคู่เมือง ซึ่ง ได้แก่ 1) บ้านคูเมือง 2) โบสถ์วัดหนองพลอง 3) พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นศิลปกรรมกรรมแสดงเพลงพื้นบ้านท่าโพ 4) ชุมชนชาวแพประเภทการเล่นพื้นบ้าน ซึ่ง ได้แก่ 1) การจัดกีฬาสามัคคี 2) การละเล่นพื้นบ้าน 3) มวยโบราณประเภทศาสนา/ความเชื่อ/พิธีกรรม ซึ่ง ได้แก่ 1) การรักษาแพทย์แผนไทย 2) ประเพณีลอยกระทง 3) ประเพณีตักบาตรเทโว 4) ประเพณีสงกรานต์ 5) ประเพณีบวชนาคหมู่ 6) ประเพณีสลากภัต 7) ประเพณีแห่ธง 8) ประเพณีแห่เทียน 9) ประเพณีบุญบั้งไฟ 10) การทำบุญเดือน 3 ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ของจังหวัดอุทัยธานีมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีการอนุรักษ์กันมาอย่างยาวนาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2528: 9) ได้ให้นิยามการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การจัดการของมนุษย์ในการใช้ชีวมณฑล (biosphere) เพื่อที่จะให้ได้ผลประโยชน์ที่ดีที่สุดและยั่งยืนแก่ชนรุ่นปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการรักษาศักยภาพที่ดำรงความต้องการและความจำเป็นของชนรุ่นต่อไปในอนาคต ดังนั้น การอนุรักษ์ คือ การสร้างสรรค์ การรวบรวม การสงวน การรักษาไว้ การใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน การทดแทนและการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตและสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกพล อังผาดผล (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่องความเต็มใจจ่ายของประชาชนในการอนุรักษ์และบูรณะมรดกทางวัฒนธรรมวัดในเขต เทศบาลปัว จังหวัดน่าน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ในเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางมรดกวัฒนธรรมพบว่า ทั้งสองเขตพื้นที่ประชาชนนั้นให้ความสำคัญเพื่อรักษาให้ลูกหลานในอนาคตมากกว่าเพื่อประโยชน์ของชุมชนในเขตเทศบาลปัว กล่าวคือประชาชนให้ความสำคัญเพื่อลูกหลานในอนาคต (bequest value) มากกว่าการดำรงอยู่ (existence value)

ข้อเสนอแนะ

1. ในการดำเนินการศึกษาแนวทางการพัฒนาของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี พบว่าการส่งเสริมการจัดการความรู้ในการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานีประกอบไปด้วยข้อมูลทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรมทางภาษาวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ และองค์ความรู้ส่วนใหญ่จะคงอยู่กับตัวบุคคล เช่น ปราชญ์ชาวบ้านซึ่งความรู้เหล่านี้ยังไม่ได้จัดเก็บอย่างเป็นรูปแบบ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีมาตรการในการนำเอาองค์ความรู้ด้านต่างๆ มาจัดเก็บอย่างเป็นรูปแบบ

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างกระบวนการ หรือทำหน้าที่ประสานงาน เพื่อให้เกิดเครือข่าย เชื่อมโยงองค์ความรู้สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนด้านที่ควร พัฒนาหากต้องการให้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดอุทัยธานีคงอยู่และยั่งยืนควรเป็นการพัฒนาเชิงระบบ

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องสร้างความตระหนัก และ สร้างจิตสำนึกแห่งการเรียนรู้ ให้กับผู้นำ ชุมชนปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มนักร้องกลุ่มผู้เรียนรู้โดยเฉพาะกลุ่มผู้เรียนรู้เพราะกลุ่มผู้เรียนรู้จะเป็นผู้ที่ ศึกษาถ่ายทอดและรักษาวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้ได้อย่างไร เป็นผู้ที่เรียนรู้อย่างลึกซึ้งมั่นคงและยั่งยืน

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องส่งเสริมและสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ โดยเริ่ม จากการปลูกฝังจิตสำนึกสร้างความตระหนักให้เห็นของวัฒนธรรมจังหวัดอุทัยธานีให้มากขึ้นส่งเสริมให้ ชาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรู้เพื่อถ่ายทอดสืบต่อไป มีการร่วมมือกับหน่วยงานต่างภายในจังหวัดอุทัยธานี

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนทั้งทางด้านกระบวนการและด้าน งบประมาณให้ชุมชนมีการอนุรักษ์พัฒนามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานีนำเอาองค์ ความรู้ที่มีอยู่ออกมาสังเคราะห์สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ประชาสัมพันธ์ให้รับรู้รับทราบอย่างแท้จริง

6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนสถานที่ อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ท้องถิ่น ซึ่งได้แก่วัดและสนับสนุนการสร้างพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งการจัดทำสื่อที่เข้าถึงได้ง่าย และสนับสนุนโครงการวิจัยต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2554). *วัฒนธรรม: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา*

จังหวัดอุทัยธานี. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร

กิตติลิ้ม อภิชาติ. (2548). *สารจากคณบดี*. จาก <http://medinfo.psu.ac.th/KM>. (3 กรกฎาคม 2552)

โกศล ดีศีลธรรม. (2546). *การจัดการความรู้แห่งโลกธุรกิจใหม่*. กรุงเทพฯ: ธนาเพรสแอนด์กราฟฟิค.

เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. (2528). *การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทยในแง่การพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจในการอนุรักษ์และพัฒนาประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ชูติมาการพิมพ์.

ดวงเดือน จันท์เจริญ. (2549). “การจัดการความรู้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.”

วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. 1 (มกราคม-มีนาคม 2549): 252-265.

นันท์พร สิทธิยา. (2551). *การศึกษากระบวนการจัดการความรู้โดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง นิเวศ*. ปรินญาครุศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพัฒนาศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2548). *การจัดการความรู้: พื้นฐานและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. (2548). “การจัดการความรู้: แนวคิดและวิธีการ”, *วารสารเซนต์จอห์น*.
- วันชัย โอสุคนธ์ทิพย์. (2554). *แนวทางปฏิบัติราชการของผู้ว่าราชการจังหวัดอุทัยธานี*. (ฉบับบันทึกเสียง). อุทัยธานี.
- วิจารณ์ พานิช. (2547). *การจัดการความรู้ในสังคมไทยภูมิปัญญาท้องถิ่น, In Thailand International Conference on Knowledge Management 2004: KM for Innovation and Change. Nonthaburi: Impact Muang Thong Thani. (November 24-25, 2004)*
- วิจารณ์ พานิช. (2551). *การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- วิมลรัตน์ ศรีสิงห์. (2538). *การมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของกลุ่มสตรีกาญจนบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมศักดิ์ ภิญโญธรรมกร. (2548). *การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการความรู้ในองค์กร*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สารสนเทศกองแผนงาน.
- อนันต์ ธีระชัย. (2545). *พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานใหม่ในเขตเมืองโบราณจันเสน อำเภอดาเกิล จังหวัดนครสวรรค์*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Henrie, M. and Hedgepeth, O. (2003). *Size is important in knowledge management*. [Online]. Available from: <http://www.tlinc.com/artc153.htm>. [2013, May]
- Horwitch, M. and Armacost, J. “Helping Knowledge Management Be All It Can Be”, *The Journal of Business Strategy*. 23 (January 2002): 123-140.
- Probst, G. Raub, S. and Romhardt, K. (2000) .*Managing knowledge: Building Block for success*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Sveiby, Karl E. (2003). *What is Knowledge Management*. [Online]. Available from: <http://www.co-i-l.com/coil/knowledge-garden/kd/whwtiskm.shtml>. [2013, June]Trapp, Holger. (1999). *Benefits of an Intranet-based Knowledge Management System-Measuring the Effects*. [Online]. Available from: <http://www.avinci.de/competence/publikationen/diplomarbeitsolgertrapp.pdf>. [2013, June].
- Smith, Heather A. and McKeen, James D. (2013). *Developments in Practice IX: The Evolution of the KM Function*. [Online]. Available from: <http://aisel.aisnet.org/cais/vol12/iss1/4>. (2013, June).
